HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר תניא אידך זה הדבר בעל מפר ואין חכם מפר שיכול ומה בעל שאין מתיר מפר חכם שמתיר אינו דין שמפר ת"ל זה הדבר בעל מפר ואין חכם מפר א)נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן [1]זה הדבר בשחוטי חוץ מה בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל אף פרשת נדרים אהרן ובניו וכל ישראל ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות בפרשת נדרים למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב [א]להכשיר שלשה הדיוטות והא [2]ראשי המטות כתיב ב)אמר רב חסדא ואיתימא ר' יוחנן [ב]ביחיד מומחה ראשי המטות בשחוטי חוץ למאי הלכתא אמר רב ששת לומר [ג]שיש שאלה בהקדש לב"ש ג)דאמר אין שאלה בהקדש ראשי המטות דכתיב בשחוטי חוץ למאי הלכתא ב"ש לית להו גזירה שוה זה הדבר בפרשת נדרים למאי כתיב לומר חכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר זה הדבר בשחוטי חוץ למאי כתיב לומר [ד]על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה אלא לב"ש להכשיר ג' הדיוטות מנלן נפקא להו מדרב אסי בר נתן דכתיב [3]וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל והתניא רבי יוסי הגלילי אומר מועדי נאמרו ולא נאמרה שבת בראשית עמהן בן עזאי אומר מועדי נאמרו ולא נאמר פרשת נדרים עמהן ז)רב אסי בר נתן קשיא ליה הא מתניתא אתא לנהרדעא לקמיה דרב ששת ולא אשכחיה אתא אבתריה למחוזא א"ל מועדי ה' נאמרו ולא נאמרה שבת בראשית עמהן והא כתיב שבת עמהן ותו מועדי ה' נאמרו ולא נאמרה פרשת נדרים עמהן והא מסיטרא כתיבא א"ל הכי קתני

מועדי

רש"י

ה) **זה הדבר אשר צוה ה'.** דברים ככתבן דאין בעל מתיר דכתיב אם הפר יפר אותם אישה: **ת"ל זה הדבר.** ואי אפשר לשנות בדבר וחכם מתיר כדכתיב אלה ראשי המטות וכתיב לא יחל דברו אבל ראשי המטות מוחלין לו ומסיים הברייתא נאמר כאן כו' ונאמר בשחוטי חוץ מה להלן דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל דכולהו מיחייבי משום שחוטי חוץ: **אף בפרשת נדרים כו'.** ולקמן מפרש למאי הלכתא: **להכשיר ג' הדיוטות.** בהפרת נדרים דאהרן חד ובניו חד וכל ישראל הרי תלתא ומדכתיב בהו כל ישראל שמע מינה להכשיר שלשה הדיוטות: **והא ראשי המטות כתיב.** בהפרת נדרים דמשמע מומחין: **[ביחיד מומחה].** להכשיר בהן יחיד מומחה לרבים: **ראשי המטות בשחוטי חוץ למאי הלכתא.** דהא אקשינן להו להפרת נדרים: **לומר שיש שאלה בהקדש.** דפרשת שחוטי חוץ שייכא לגבי הקדש וקמ"ל ראשי המטות דנשאלין עליו דהקדש טעות אינו הקדש: **אין שאלה בהקדש.** דהקדש טעות הוי הקדש: **ב"ש לית להו ג"ש.** ולא הוה כתיב ראשי המטות בשחוטי חוץ דלא גמרינן ג"ש: וקא מקשינן לב"ש למאי הלכתא כתיב זה הדבר בשחוטי חוץ: **ואינו חייב על המליקה.** שאם מלק עוף בחוץ אינו חייב: **והכתיב שבת עמהן.** בסמוך לאותו פסוק וידבר משה את מועדי ה' בפרשת אמור אל הכהנים וכתיב לעיל מינה מלבד שבתות ה' וגו': **והא.** פרשת נדרים: **מסיטרא כתיבא.** בצד אותה הפרשה דפנחס כתיב פרשת נדרים:

צריכין

ר"ן

ובירושלמי משמע דחכם נמי מלי קאמר אין כאן נדר אין כאן שבועה דגרס התם ו) בעל שאמר בלשון חכם והחכם שאמר בלשון בעל לא אמר כלום אלא זה אומר כהלכתו וזה אומר כהלכתו הבעל אומר מופר ליך והזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה ולפי זה משמע לי דלישנא דמופר שייך מכאן ואילך ולישנא דמותר בדבר שהיה מותר מעיקרו: **נאמר כאן זה הדבר.** בפרשת נדרים: **מה בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל.** דהא כתיב בריש ההיא פרשה דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל שכולן שוין בה אף בפרשת נדרים אהרן ובניו וכל ישראל דכולן כשרין להתיר את הנדר: **ומה כאן ראשי המטות.** בנדרים דראשי המטות כתיב בהו אף להלן בשחוטי חוץ ראשי המטות. ומפרש לקמן למאי הלכתא: **אמר רב אחא בר יעקב להכשיר שלשה הדיוטות.** האי הדיוטות דאמרי' לא כולהו הדיוטות כשרין אלא הנהו דכי מסברי להו מיהא סברי וכדכתיבנא בפרק ארבעה נדרים (לעיל כג. ד"ה והתר). והיינו דגרסינן בירושלמי ו) שלשה שהן יודעין לפתוח מתירין כזקן. ונראה בעיני דנהי דלא שוו נדרים לשחוטי חוץ דהא בשחוטי חוץ כולהו שוו ולא מוקמא גזרה שוה לא קשיא מידי דממילא משמע האי כדיניה והאי כדיניה דהדיוטות דגריעי כולי האי דאפילו כי מסברי להו לא סברי סבי דבהתא ז) נינהו ופשיטא דלא חזו להתיר נדרים דכיון דלא סברי כלל אפי' כשהן מתירין אינן יודעין מה מתירין: **והא ראשי המטות כתיב.** ומשמע אבל הדיוטות לא: **ביחיד מומחה.** דכיון דבג"ש מרבי הדיוטות וראשי המטות ממעט להו על כרחך אית להו לקיומי תרוייהו ראשי המטות ביחיד והדיוטות בשלשה. וכי תימא תלתא מנא לך כיון דמפקת ליה מחד אוקמיה אתלתא כעין ב"ד: **לומר שיש שאלה בהקדש.** שאם הקדיש בהמה ושחטה בחוץ ואח"כ נשאל עליה פטור דכיון שיש שאלה בהקדש כאילו לא הקדישה מעולם דמי דחכם עוקר הנדר מעיקרו: **לבית שמאי דאמרי אין שאלה בהקדש.** בריש פרק ב"ש (נזיר דף ל:) דהקדש טעות הקדש וכיון שכן ודאי לב"ש אין שאלה בהקדש דשאלה לא מהני אלא משום דהוה ליה כנדר טעות: **ראשי המטות דכתיב בשחוטי חוץ למאי הלכתא.** דכיון דילפינן גזירה שוה מנדרים הוו להו שחוטי חוץ כאילו כתיב בהו נמי ראשי המטות: **זה הדבר.** לב"ש דלא מוקמי לה לג"ש: **לומר חכם מתיר ואין בעל מתיר וכו'.** וכי תימא ולב"ה דמוקמי לה לג"ש מנא להו הא איכא למימר דמיניה נמי ילפי לה דנהי דזה הדבר דנדרים לאו מופנה הוא כיון דזה הדבר דשחוטי חוץ מופנה הוה ליה מופנה מצד אחד ולמדין: **זה הדבר דשחוטי חוץ למה לי.** לב"ש דלית להו גזירה שוה: **לומר על השחיטה הוא חייב.** וב"ה נפקא להו מדכתיב אשר ישחט ח) וכדאיתא בתורת כהנים ט): **להכשיר ג' הדיוטות מנא להו.** דהא לב"ה ילפינן להו מגזירה שוה דשחוטי חוץ: **ולא נאמרה שבת בראשית עמהן.** קס"ד עם פרשת המועדות: **ולא נאמרה פרשת נדרים.** עמהם עם המועדות: **והא כתיב שבת בראשית עמהן.** דבסדר אמור אל הכהנים כתיבא שבת ומועדות בתר הכי בחדא פרשתא: **והא מסיטרא כתיבא.** פרשת נדרים כתיבא בקצה פרשת המועדות דבסדר פנחס כתיבי כולהו מועדות ובתר הכי בראשי המטות פרשת נדרים. סטרא תרגום של קצה י): כ) **מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד.** כדכתיב אשר תקראו אותם ל) קרי ביה אתם שצריכין ב"ד לקדש ראשי חדשים כדי לעשות המועדות בזמנן: **שבת בראשית אינה צריכה קידוש ב"ד.** שאין ב"ד צריכין לקדש אחד בשבת כדי לעשות שביעי לו שבת והיינו דקתני מועדי ה' נאמרו לענין קדושת ב"ד וכדפרישנא שבת בראשית לא נאמרה עמהן לאותו ענין של קידוש והיינו דקאמר בן עזאי מועדי ה' נאמרו לענין שצריך מומחין לקדש את החדש מפני המועדות אבל פרשת נדרים לא נאמרה עמהן לאותו ענין דמדכתיב אשר תקראו אותם ולמשה ואהרן קאמר משמע דבעי תרי מומחין כוותייהו ואין ב"ד שקול ומוסיפין עוד אחד הרי ג' וכיון דשבת ונדרים סמיכי למועדות וכתיב במועדות אלה למעוטא משמע דממעט להו כל חד וחד למילתיה שבת לקידוש ב"ד דאיהי קבעה אנפשה ונדרים לומר דלא בעי' בהו מומחין דאפילו בהדיוטות סגי: **והא בפרשת נדרים ראשי המטות כתיב.** אלמא הדיוטות אין כשרין להפרת נדרים: **ביחיד מומחה.** להכי כתיב ראשי המטות לאשמועינן דהיכא דהוי מומחה ביחיד סגי וממעוטא דאלה ילפינן דהיכא דהוו הדיוטות מתכשרי בשלשה.

ומשמע

עין משפט נר מצוה

סו א ב מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' א ופ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף א:

סז ג מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כה ופ"ד מהל' תרומות הלכה יז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רנ סעי' ג:

סח ד מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה יח:

◆

תוספות

מה בשחוטי חוץ כו'. לקמי' מפ' לה: להכשיר ג' הדיוטו'. דחד ליכא למימר, מדאצטריך קרא ראשי מטות ליחיד מומחה מכלל דהדיוטו' לא סגי בחד, ומדאפיק לחד אוקמי' אתלתא, כמו דין דבעי' שלשה: לומ' שיש שאלה בהקדש. שאם שחט קדשי' בחוץ ונשאל אהקדש מפטר מקרבן וכרת: ולב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש. דאמרי בנזיר (ל:) דהקדש טעות הקדש. [וממילא] דאין שאלה, דשאלה דנדר משום דמשוי לנדר נדר טעות: זה הדבר דנדרי'. כיון דלא גמרי ג"ש, למאי הלכתא: חכם מתיר וכו'. ולר"י לעיל (עז:) דכי נמי דרשי' ביה הן, דרי' מיניה ג"ש, דהוי מופנה מצד אחד גבי שחוטי חוץ: הא כתי' שבת. תחלת מועדות פ' פנחס (במדבר כח): והא מסיטרא כתי'. בתר פרש' [המועדות בראשי] המטות:

◆

פירוש הרא"ש

ת"ל זה הדבר. חכם מתיר דכתיב לא יחל דברו ודרשינן הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו דמשמע שעושה דבריו חולין ומתירין מעיקרן: להכשיר שלשה הדיוטות. דכל ישראל כשרין להפר נדרים (וכזו) [וכ'] ליכא למימר מדאיצטריך ראשי המטות להכשיר יחיד מומחה ותרי הוו ב"ד שקול הלכך צריך שלשה ואפילו לשמואל דאמר שנים שדנו דינם דין ה"מ לממונא אבל לאיסורא מודה דבעי שלשה: ביחיד מומחה. והא דכתיב ראשי בלשון רבים מומחין דעלמא קאמר: לומר שיש שאלה בהקדש. שאם שחט קדשים בחוץ ונשאל על הקדשו נפטר מקרבן וכרת וה"ה לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו כגון תרומה ומעשר כדאמר לעיל בפרק הנודר מן הירק (דף נט.): ולב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש. דסבירא להו דהקדש בטעות הקדש כדאיתא במסכת נזיר (דף ל.) אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון יהא קדוש ויצא לבן ב"ש אומר הקדש הילכך לא מהניא שאלה דאפילו טעות ודאי הוי הקדש וכ"ש בטעות שעל ידי חרטה יצא לחולין: ב"ש לית להו גזירה שוה. ולקמן בעי הדיוטות מנא להו דאי הוו דרשי ג"ש למילף נדרים משחוטי חוץ להכשיר הדיוטות הוו ילפי נמי שחוטי חוץ מנדרים דאין ג"ש למחצה: לומר לך חכם מתיר ואין בעל מתיר. ובריית' דלעיל דאית ליה ג"ש וגם חכם מתיר ואין בעל מתיר ס"ל דמופנה מצד אחד הך דשחוטי חוץ: על השחיטה הוא חייב. אם שחט עוף קדשים בחוץ חייב אע"פ שאין זה דרך הכשרו בפנים ואם מלקו בחוץ פטור. ומאן דדריש גזרה שוה נפקא ליה כדדריש בתורת כהנים אשר ישחט על השוחט הוא חייב ואינו חייב על המליקה:

מסורת הש"ס

א) ב"ב קכ: כל הסוגיא,
ב) [לקמן ע"ב וש"נ],
ג) [ב"ב קכ: נזיר ט.],
ד) [בב"ב קכא. איתא ר' יוסי], ה) [שייך לדף עז:], ו) [פ"י ה"ח],
ז) עי' סנהדרין קב ע"ב וברש"י שם: זקנים שפלים,
ח) [ויקרא יז], ט) [אחרי פרשה ו], י) [שמות יג],
כ) [מכאן שייך לע"ב],
ל) [ויקרא כג],

◆

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר: ויקרא יז ב
2. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ: במדבר ל ב
3. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי יְיָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ויקרא כג מד

◆

מוסף רש"י

מה בשחוטי חוץ אהרן ובניו כו'. כתיב בהו דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל, אף פרשת נדרים אהרן ובניו וכל ישראל, כאילו כתיב בהם וכל ישראל, כדמפרש לקמן למאי הלכתא (רשב"ם ב"ב קכ:). אף להלן. בשחוטי חוץ ראשי המטות (שם). בפרשת נדרים למאי הלכתא. בעינן גבי נדרים אהרן ובניו וכל ישראל (שם). להכשיר שלשה הדיוטות. דכתיב לא יחל דברו, הוא אינו מיחל אבל אחרים מתירין לו, כגון שלשה דהוו בית דין כדאמרינן בסנהדרין (ג.) ואפילו לשמואל דאמר התם שנים שדנו דיניהן דין אלא שנקראו ב"ד חצוף, הני מילי דיני ממונות, אבל למישרי איסור נדר לא סגי בפחות מג', ולהכי אהני גזירה שוה כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל, לומר לך ששקולין כל ישראל להתיר נדרים, ואפילו הדיוטות, כאהרן ובניו (ב"ב שם). והא ראשי המטות כתיב. דמשמע מומחין (שם). ביחיד מומחה. בקי בגמרא, כלומר רב מובהק, והאי דכתב ראשי לשון רבים, מומחין דעלמא קאמר (שם). שיש שאלה בהקדש. כמו שיש שאלה בנדרים, דבנדרים כתיב לא יחל דברו, והוא הדין לכל הקדשות, שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואח"כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדיה כהקדש טעות, איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם ופטור מכרת, והוא הדין לכל דבר הקדוש במוצא שפתיו, כגון תרומות ומעשרות, דאי בעי מיתשיל עלייהו וחוזרין לטיבלן כדאמרינן בשילהי פרק הנודר מן הירק (שם). לב"ש דאמר אין שאלה בהקדש. אין שאלה בשום הקדש בעולם, דאפילו כשימצא לו החכם פתח של חרטה אינו יכול להתירו, דאע"ג דעוקר את הנדר מעיקרו ועושהו נדר של טעות, אפילו הכי גבי הקדש לא אמרי ב"ש הכי, דאפילו כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש חשבי ליה הקדש גמור, כ"ש היכי דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח החרטה שימצא לו החכם להתירו (שם). חכם מתיר. בלשון מותר לך, כדכתיב לא יחל דברו, הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו, ולשון היתר משמע להו לרבנן האי לא יחל, וטעם יש לדבר, לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל בלא טענה, אלא ע"י שמוצא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו, הלכך לא שייך ביה לשון הפרה אלא לשון התרה, שהתיר לו איסור ע"י הוראה וטענה גמורה, אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה מגזירת הכתוב כמו והפר את בריתי, כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה (שם). ואין חכם מיפר. שאם אמר מופר לך לא אמר כלום, דהכי משמע זה הדבר זה הדבור, כמו שכתוב בפרשה מעכב, לזה לשון התרה ולזה לשון הפרה, ולב"ה נפקי להו מסברא כדפרישית לעיל, דבחכם שייך לומר לשון היתר ובבעל לשון הפרה (שם). על השחיטה. בחוץ חייב כרת, דאפילו השוחט עוף קדשים בחוץ, כדנפקא לן בתורת כהנים ובזבחים (קז.) מאו אשר ישחט, ואין חייב על המליקה. של עוף בחוץ, דזה משמע כענין שמפורש בפרשה חייב, כדכתיב כי ישחט ולא כי ימלוק, ולב"ה דדרשי ליה לג"ש נפקא להו מהיכא דנפקא לן בת"כ ת"ל אשר ישחט, על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה (ב"ב שם). מועדי ה' נאמרו כו'. כוליה מפרש לקמיה (שם).